

SINT-PAULUS, PATROONHEILIGE VAN DE PAROCHIE WESTMALLE-ZOERSEL

Agnes Smits

In het tweede en derde contactblad van 2022 verscheen er een artikel over Sint-Laurentius en over Sint-Martinus, de patroonheiligen van de oudste parochies van Malle. Maar op ons grondgebied (en gedeeltelijk ook op dat van Zoersel) is nog een derde en veel jongere parochie gevestigd, die Sint-Paulus als beschermheilige koos. Zijn patroonsfeest wordt er gevierd op 25 januari, niét de dag van zijn dood of begravenis, maar de dag waarop hij zich volgens de legende tot het christendom bekeerde.

© Dagwijzer De Druivelaar 2023

LEVENSVERRHAAL VAN PAULUS

Het onderstaande verhaal komt uit het boek *Heilig in de Lage Landen · Herschreven Levens* van Ludo Jongen.

‘De liefde is geduldig en vriendelijk, de liefde is niet afgunstig, zij praalt niet, zij verbeeldt zich niets. Zij gedraagt zich niet onfatsoenlijk, zij zoekt zichzelf niet, zij laat zich niet kwaad maken en rekent het kwade niet aan. Zij verheugt zich niet over onrecht, maar vindt vreugde in de waarheid. Alles verdraagt zij, alles gelooft zij, alles hoopt zij, alles verduurt zij. De liefde vergaat nooit.’ Deze woorden uit de eerste brief van de apostel Paulus aan de Korintiërs (13, 4-8) worden vaak gebruikt bij de inzegening van een huwelijk of bij begravenissen. Paulus is naast de prediker van het christelijke liefdesideaal ook de grondlegger van de christelijke leer. De veertien – al dan niet terecht – aan hem toegeschreven brieven vormen de oudste schriftelijke getuigenissen uit het Nieuwe Testament.

Paulus werd [in het begin van de eerste eeuw] geboren in Tarsus, een stad aan de zuidoostkust van het huidige Turkije. Zijn ouders waren welgestelde Joden en ze zonden hun zoon, Saulus genaamd, naar Jeruzalem. Daar kreeg de knaap gedegen onderricht in de Mozaïsche wet. Ongetwijfeld behoorde hij tot de farizeeërs, de ‘fundamentalistische’ schriftgeleerden die Jezus het leven voortdurend zuur maakten omdat Hij op zaterdag – de heilige dag van de Joden – zieken genas en predikend rondtrok.

Saulus was volgens de *Handelingen van de apostelen* (6-9) aanwezig bij de stening van Stefanus. Bij die gelegenheid bewaakte hij de kleren van Stefanus' beulen.

Saulus' haat tegenover de volgelingen van Jezus Christus was zó groot dat hij – op eigen verzoek – van Jeruzalem naar Damascus ging met het bevel alle christenen in die stad gevangen te laten nemen. Vlak voordat hij die stad bereikte, werd hij door een hemels licht op de grond geworpen. Een stem sprak tot hem:

‘Saulus, Saulus, waarom vervolgt je Mij?’

‘Wie bent U dan, Heer?’

‘Ik ben Jezus die jij vervolgt. Kom, sta op en ga de stad binnen. Daar zal je gezegd worden wat je moet doen.’

De bekering van Saulus/Paulus. Al van oudsher wordt afgebeeld dat Saulus van zijn paard wordt geworpen, hoewel dit nergens in het bijbelboek 'Handelingen van de apostelen' vermeld staat. Miniatuur uit Getijdenboek (Parijs, 1455). (Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, 74 G 37a, fol. 3v)

Drie dagen lang lag Saulus verblind op bed, zonder iets te eten of te drinken. Op de derde dag kwam een christen, Ananias genaamd, naar Saulus toe, in opdracht van de Heer. Toen vielen Saulus de schellen van de ogen: van het ene op het andere moment zag hij het ware Licht. Hij bekeerde zich, liet zich dopen en nam de naam Paulus (de kleine, de geringe) aan. Hij begon zo enthousiast de Blijde Boodschap uit te dragen dat de farizeeërs in Damascus hem gevangen wilden nemen. Maar Paulus wist te ontsnappen: in een mand lieten christenen hem neer aan de buitenzijde van de stadsmuur.

In Jeruzalem werd de bekeerling met scepsis door de christengemeente ontvangen. Men kon niet geloven dat de man die hen te vuur en te zwaard vervolgd had, als een blad aan de boom was omgedraaid. Alleen Barnabas geloofde in Paulus. Samen vertrokken ze en maakten ze in de jaren 47 tot 49 een lange reis door het oostelijke gedeelte van het Middellandse Zeebekken. Onderweg predikten ze het woord van Christus; talloze 'heidene' wisten ze te winnen voor het nieuwe geloof.

Na een korte rustperiode begon Paulus aan zijn tweede rondreis, nu in gezelschap van Timoteüs. Van 49 tot 52 trokken ze door Klein-Azië en Griekenland. In Athene sprak Paulus tot de leden van het hoogste gerechtshof of *Areopagus*. Hij sprak zo gloedvol over de onbekende God en de verrijzenis van het lichaam dat velen zich tot het christendom bekeerden. Onder hen bevond zich ook een zekere Dionysius, bijgenaamd *de Areopagiet*. Hij werd de eerste bisschop van Athene. Later werd deze Dionysius ten onrechte vereenzelvigd met zijn naamgenoot, de patroonheilige van Frankrijk (9 oktober). Aan het begin van deze tweede reis sloot ook de latere evangelist Lucas zich bij Paulus aan.

Ten slotte bezocht hij samen met Lucas de christengemeenten in Klein-Azië en Griekenland nogmaals tussen 53 en 58. Ondertussen schreef Paulus zijn brieven waarin hij de christelijke leer voor het eerst neerschreef.

Terug in Jeruzalem wisten de Joden de Romeinen te bewegen Paulus gevangen te nemen. Omdat hij Romein was, werd hij in 60 op transport naar Rome gesteld om daar terecht te worden. Gelukkig werd hij niet in een kerker geworpen, maar hij kreeg wel huisarrest opgelegd. Daardoor was hij in staat bezoekers te ontvangen en brieven te versturen. Volgens de legende zou de Romeinse filosoof Seneca, die in 65 op bevel van keizer Nero (54-68) een eind aan zijn leven maakte, contact met Paulus gezocht hebben en zou de stoïcijn zich zelfs tot het christendom hebben bekeerd.

Tijdens de wrede christenvervolging in de jaren 63-65 werd ook Paulus opgepakt en na een schijnproces ter dood veroordeeld. Als Romein hoefde hij geen vernederende dood als ophanging of kruisiging te ondergaan, maar werd hij onthoofd. Volgens de legende gebeurde dat op 29 juni, op dezelfde dag dat Petrus op de Vaticaanse heuvel gekruisigd werd. Paulus werd terechtgesteld bij de Via Ostiensis. Boven zijn graf verrees de basiliek Sint-Paulus buiten de Muren.

VERERING EN CULTUUR

Uit zijn levensverhaal blijkt duidelijk dat Paulus een enorm grote rol gespeeld heeft in de verspreiding van het christelijke evangelie. Hij wordt dan ook 'de apostel' genoemd, hoewel hij Jezus nooit persoonlijk gekend heeft en niet tot de kring van de eerste twaalf apostelen behoorde.

Zijn verering beperkt zich niet tot de dag van zijn bekering (25 januari). Samen met Petrus, een ander kopstuk van de Kerk, wordt hij ook herdacht op 29 juni, hun vermeende sterfdag. Of zij in hetzelfde jaar de marteldood stierven, is niet bekend. Paulus stierf vermoedelijk in het jaar 67.

Hij wordt afgebeeld als een apostel, te herkennen aan een boek (de Bijbel) of een schriftrol, en meestal blootvoets. Kenmerkend zijn ook het zwaard (waarmee hij werd onthoofd) en een weelderige baard, symbool van wijsheid en eerbiedwaardigheid. In de christelijke kunst wordt hij tot en met de middeleeuwen meestal afgebeeld met een kaal hoofd, vanaf de renaissance ook met haar.

Paulus werd de patroon- of beschermheilige van theologen (uiteraard) en journalisten. Pater Dries van den Akker s.j. voegt er in de hagiografie op www.heiligen.net nog een hele lijst aan toe: 'patroon van diamantslijpers; van tentenmakers

[wat zijn vak was] en aanverwante beroepen als textielarbeiders, tapijtknopers, wevers, touwslagers, leerbewerkers; van korf- en manden- en zadelmakers; ook van vissers, hoewel hij dat beroep nooit heeft uitgeoefend. Vervolgens van arbeiders en arbeidsters in het algemeen, waarschijnlijk mede op basis van zijn uitspraak: 'Wie niet werkt zal ook niet eten' (2 Thessalonicenzen 03,10). Daarnaast is hij patroon van de ambtenaren, wellicht op basis van wat hij schrijft in de *Brief aan de Romeinen*: 'Ieder mens moet zich onderwerpen aan de gezagdragers die boven hem staan. Want er is geen gezag dan van God. Ook het bestaande gezag is door God ingesteld.' Hij is ook patroon van de ruiters. Dat heeft hij waarschijnlijk te danken aan de uitbeelding van zijn bekeringsverhaal. Meestal wordt dat voorgesteld alsof Paulus van zijn paard was gevallen, hoewel er over een paard in geen van de drie bekeringsverhalen wordt gesproken; alleen van het feit dat Paulus in het stof bijt. Verder is hij patroon van de wapensmeden: hij wordt immers meestal afgebeeld met zijn martelwerktuig, het zwaard. Daarnaast is hij patroonheilige van de duiven, misschien vanwege de brieven die hij verstuurd heeft? Vanwege zijn plotselinge bekering is hij patroon van de plotse weersomslag.'

'Zijn voorspraak wordt ingeroepen voor vruchtbaarheid van het land, voor regen en tegen hagel. Zijn hulp wordt ook ingeroepen om angst tegen te gaan; bij kramp en oorziekten, en tegen oogkwalen. Dat laatste houdt verband met zijn verblinding tijdens zijn bekering en zijn genezing door de handoplegging van Ananias. Voorts tegen paardenverwondingen en paardenziekten en tegen slangenbeten.'

De heilige vóór de basiliek Sint-Paulus buiten de Muren (Rome)

SINT-PAULUSPAROCHIE MALLE-ZOERSEL

Geografisch gezien situeert de Sint-Paulusparochie zich gedeeltelijk in het zuidwestelijke deel van Westmalle en gedeeltelijk in Sint-Antonius Zoersel. De exacte grenzen werden in 1973 nauwkeurig vastgelegd in een Koninklijk Besluit. We verwijzen hiervoor graag naar Hugo Broens interessante artikel *Vijftig jaar Sint-Pauluskerk (1967-2017)* in ons Jaarboek 2017. Uit datzelfde artikel nemen wij hieronder kort de belangrijkste punten van de ontstaansgeschiedenis over.

In de eerste helft van de twintigste eeuw ontwikkelde zich rond de trappistenabdij een kleine parochiegemeenschap, omdat steeds meer mensen de mis wilden bijwonen in de abdij (buitenkapel) en de broeders 'noodgedwongen' pastorale taken op zich namen. De druk werd alleen maar groter toen er in de jaren zestig nog nieuwe verkavelingen bijkwamen en gepland werden.

Het bisdom Antwerpen en de abdij zochten samen een oplossing: in 1963 werd een kapelanie opgericht die afhing van de moederparochie Sint-Martinus. Priester Jozef Van den Eynde werd op 5 april 1964 aangesteld als kapelaan en droeg voortaan de mis op in de toenmalige buitenkapel van de abdij. Na de schenking van gronden door de abdij ontwierp architect Marc Dessauvage een moderne kerk, die op 1 juli 1967 feestelijk werd ingewijd. Sint-Paulus werd als **patroonheilige** gekozen vanwege de naam van de regerende paus Paulus VI.

Op 31 augustus 1973 werd de kapelanie erkend als zelfstandige parochie, waarna de kapelaan in oktober officieel benoemd werd tot pastoor.

De Sint-Pauluskerk gezien vanaf de Sint-Pauluslaan

VERWIJZINGEN NAAR DE PATROONHEILIGE

Waar we in de parochies Sint-Martinus en Sint-Laurentius veelvuldige verwijzingen naar de patroonheilige terugvinden, is dat in de veel jongere Sint-Paulusparochie zeer beperkt.

Uiteraard hangt er in de kerk, gelegen aan de **Sint-Pauluslaan 2** in Westmalle, een **beeld van de patroonheilige**. Het is 2,10 meter hoog en vervaardigd uit teakhout. De parochie kocht het in 1967 van beeldhouwer Jan Keustermans.

En het parochiezaaltje dat op 20 oktober 1985 werd ingehuldigd, is algemeen bekend als het **Sint-Pauluszaaltje**.

De enige vereniging die de naam van de parochieheilige draagt, is het **Sint-Pauluskoor**. Bij de stichting van de kapelanie in de jaren zestig werd namelijk afgesproken dat er geen 'parochieverenigingen' zouden opgericht worden, om concurrentie met de bestaande organisaties in de parochies van Westmalle en Zoersel te voorkomen.

Om geld in het laatje te krijgen voor de financiering van de kerk stampden de mensen van het koor de **Sint-Paulusfeesten** uit de grond, waarbij vooral de *café chantants* decennialang een groot succes kenden. Paula Janssens publiceerde een boeiend artikel over het koor in ons Jaarboek 2018.

Interieur van de Sint-Pauluskerk © Jan Vorrsselmans (augustus 2017)

BRONNEN

- Broen, H. (2017). Vijftig jaar Sint-Pauluskerk (1967-2017). In *Jaarboek 2017* (pp. 93-135). Malle: Heemkundige Kring van Malle.
- Janssens, P. (2018). Sint-Pauluskoor Malle-Zoersel. Een melodieuze verhaal. In *Jaarboek 2018* (pp. 87-100). Malle: Heemkundige Kring van Malle.
- Jongen, L. (2005). *Heilig in de Lage Landen · Herschreven heiligenlevens*. Leuven: Davidsfonds.
- *Sint-Paulus Malle-Zoersel* [website]. Geraadpleegd op 16 februari 2023 via <https://www.stpaulus-mallezoersel.be/index.php/nl/>
- van den Akker, A. s.j. *Paulus Apostel*. Geraadpleegd op 16 februari 2023, van <https://www.heiligen.net/heiligen/06/29/06-29-0067-paulus.php> [website van Albert Gerritsen]
- van den Akker, A. s.j. *Paulus Apostel, Beking*. Geraadpleegd op 16 februari 2023, van <https://www.heiligen.net/heiligen/01/25/01-25-0036-paulus.php> [website van Albert Gerritsen]
- Van den Eynde, J. (1989). De 'kapelaan' vertelt. In *Jaarboek 1989* (pp. 204-213). Malle: Heemkundige Kring van Malle.

Hartelijk dank aan Ludo Jongen voor de toestemming om zijn tekst te gebruiken en voor het aanleveren van de foto op p. 7.

De heilige Paulus door Jan Keustermans © Hugo Broen (2017)